

Závada Péter – Szabó-Székely Ármin:

ITHAKA

SZEREPLŐK

ODÜSSZEUSZ

Nagy Ervin

PÉNELOPÉ

Rezes Judit

PALLASZ ATHÉNÉ

Mészáros Blanka

KIRKÉ

Ónodi Eszter

KALÜPSZÓ

Fullajtár Andrea

NAUSZIKAÁ

Rujder Vivien

KÜKLOPSZ

Kiss Eszter

ANTIKLEIA

Bodnár Erika

SZIRÉN

Jordán Adél

ATHÉNÉ

Pallasz Athéné vagyok, a bagolyszemű. Szűz istennő.

Hat mondat arról, hogy ki is volnék én:

Apám Zeusz, kinek első felesége Métisz volt, a bölcsesség istennője. De apám elhagyta, mikor terhes lett velem, a jóslat ugyanis így szólt: “A születendő lány hatalmasabb és okosabb lesz, mint maga Zeusz.”

A főisten elég rosszul viseli a kritikát, így dühében élve lenyelte terhes anyámat. Erre Métisz apám gyomrában mellvértet és sisakot kovácsolt nekem. Mikor elkezdte őket kalapálni, Zeusz feje majd széthasadt a fájdalomtól. Héphasztosz sietett segítségére: kalapácsával ütést mért apám fejére, és akkor kipattantam belőle én. Tádám! Hét mondat.

Férfiúról fogunk most szólni, ki sokféle bolygott, s hosszan hányódott, földúlván szentfalu Tróját, sok nép városait, s eszejárását kitanulta, s tengeren is sok erős gyötrelmet tűrt a szivében, menteni vágyván saját lelkét.

És közben szeme előtt mindig csak Ithaka lebegett, gyermekei és hű felesége, Pénélopé.

0. A KÉRŐK LEÖLÉSE

PÉNELOPÉ

Hallgassatok ide, ti nemes kérők, kik évek óta szerényen szólva is all inclusive ellátásban részesültök, és a ház számlájára esztek és isztok, míg túl hosszan távol időzik a gazda. Sokat töprengtem, de nem tudtam jobb magyarázatot találni állhatatos hűségetekre, minthogy engem akartok hites feleségül. De szóljatok, ha tévedek. Benne van a pakliban. Mivel a díj nem csekély, mint azt a mellékelt ábra mutatja (*magára mutat*), sporteseményre hívlak benneteket, hogy erőteteket összemérhessétek. Isteni hős, Odüsszeusz íját versenyre bocsájtom, és aki a legkönnyebben tudja följazani, és mind a tizenkét fejsze fokán átló a nyilával, —igen, fel fogunk állítani sorban egymás mögé tizenkét fejszét, melyeken lukak vannak, ezeken kell átlóni a nyállal — szóval, akinek ez maradéktalanul sikerül, ahhoz megyek én feleségül, elhagyva a hitvesi házat. Ne tököljetek, hadd lássuk a dolgot!

És a kérők sorba haladva, mind nekiveselkednek. De fölhúrozni egyiküknek sem sikerül, mind belefárad

hamar az erőlködésbe.

És ekkor az álruhás Odüsszeusz, aki koldusnak álcázza magát, felemeli a szép sima íjat, és mi tagadás, látszik rajta, hogy nem először fog hasonló tradicionális fegyvert a kezében, vagyis érti a dolgát.

És mint a rockstár, aki kedvenc Fender Stratocasterét készül fölhúrozni, úgy idegezi föl könnyedén a halálos hangszert.

És fogja a nyílvesszőt a sokattúrt isteni férfi, ráhelyezi a húrra, és célra tart rezenéstelen arccal, míg inai, akár az íj idege megfeszülnek.

És ekkor a rézterhes nyilat kilövi.

És az egyetlen fejsze fokát sem téveszti el.

Hanem átsuhan valamennyin.

ATHÉNÉ

Ekkor álruháját Odüsszeusz ledobja. „Vége a sportnapnak, pupákok! A szívetek lesz a céltáblám.”

NAUSZIKAÁ

És már célba is veszi Antinooszt, kérők közt az egyik főkolompot, aki épp a színarany kupát készül a szájához emelni. Az érchegyű vessző süvítve kiröppen, és egyszerre fúrja át a serleget és Antinoosz

torkát. És vastag, bő sugárban dől a vér az orrán és száján.

KÜKLOPSZ

Hej, ti kutyák, az hittétek, már sose jövök haza Trója alól, mi? Nem féltetek az isteni bosszútól, vagy attól, hogy hazatérvén nektek én majd gáncsot vetek?

KALÜPSZÓ

És Odüsszeusz ismét lő, hogy halált hozó nyila most Eurümakhoszt találja tüdön, aki eddig egy oldalsó asztalnál falatozott csöndben.

SZIRÉN

Hallani, ahogy mellkasa beledöng a csapásba, és hörögve sípol, mint egy léket kapott fújtató, teste lehanyatlik, és arccal dől a levesbe.

ATHÉNÉ

Ekkor beszállok én is a vérengzésbe, hogyan máshogy, mint férfialakban...

ANTIKLEIA

De Odüsszeusz sejti, hogy ez csak is az istennő lehet.

ATHÉNÉ

... és felröppenek a terem felső sarkába, és ott lebegek, mint valami füstfelhőbe öltözött démon. A kérők pedig lándzsákat hajítanak felénk, de egy suhintással eltérítem őket. Egyikük hasát fölmetszem, és a gőzölgő belek kiömlenek a földre.

KIRKÉ Odüsszeusz megragadja, a kézfejére csavarja őket,
és a még forró, véres belekkel fojtja meg a másik
fegyvertelen kérőt.

ATHÉNÉ Elkapok egy másikat közülük.
A hátára csimpaszkodva vágom keresztül
a torkát, fültől fülig, mint a böllér a sertésnek.
Belelátok a torkába, mint egy lefolyóba.

SZIRÉN És ekkor Odüsszeusz, mintha Athénétől váratlan
energialökést kapna, emberfeletti erőre tesz szert,
páncélja fényárban úszik, mint a bosszúálló isteneknek,
megmarkolja az elvágott torkú koponyáját, és pusztá
kézzel tépi ki bordái közül a gerincét, hogy a véres
csigolyaoszloppal szúrja gyomron azt, ki most ráront.

ATHÉNÉ Ekkor fölemelem emberölő pajzsomat,
És a kérők a teremben úgy szóródnak szét,
mintha atomszél söpörne rajtuk végig.

ANTIKLEIA Öldösik őket sorra, döfik, vágják,
ahol érik, mellkasukat, fejüket mélyen
beszakítva, mintha nem is hús-vér testek,
hanem vizes kartondobozok lennének.

NAUSZIKAÁ A földről vér és agyvíz párolog.

KALÜPSZÓ

És akkor az egyikük kegyelmért esedezik,
de a kegyetlen Odüsszeusz fejével együtt mondandója
végét is lecsapja, és az elmetszett légszóból
már csak artikulálatlan hörgés hallatszik.

KÜKLOPSZ

Csak a dalnoknak kegyelmeznek,
hogymint hírt vihesse a véres megtorlásnak.

KIRKÉ

És a leöldösött kérők tetemei ott hevernek mind,
egymás hegyén-hátán, vérbe és porba panírozva, mint
megnyúzott krokodilok orvvadászat után.

PÉNELOPÉ

És Odüsszeusz áll fölöttük diadalmasan,
izzadtan, a csata mocskától feketén, mint dühöngő
oroszlán, mely most lép ki a marha-akolból,
és szügye és pofája is vérben úszik.

ATHÉNÉ

De páncélja úgy világít, hogy belevakul, aki nézi, és
arca körül Athéné dicsfény-aurája.

1. NYITÁNY

PÉNELOPÉ

Szóval ő itt Odüsszeusz. A héroszok hérosa, férfiideál.
Apa, férj, politikus, felfedező, filozófus, womanizer¹.

ODÜSSZEUSZ

Tíz éven át harcoltam Trója alatt, megnyertem a
görögöknek a háborút. Majd még tíz évembe telt,
míg hazaértem Ithakába.

ATHÉNÉ

Vagy mondhatjuk úgyis, hogy hazahoztam.
Már rossz volt nézni.

Boots-koreográfia.

You keep saying you've got something for me.

Something you call love, but confess.

*You've been messin' where you shouldn't have been a
messin'*

and now someone else is gettin' all your best.

*These boots are made for walking, and that's just what
they'll do.*

*One of these days these boots are gonna walk all over
you.*

You keep lying, when you oughta be truthin'

and you keep losin' when you oughta not bet.

¹Szoknyapecér.

You keep samin' when you oughta be changin'.

Now what's right is right, but you ain't been right yet.

These boots are made for walking, and that's just what they'll do.

One of these days these boots are gonna walk all over you.

You keep playin' where you shouldn't be playin

and you keep thinkin' that you'll never get burnt. Ha!

I just found me a brand new box of matches yeah

and what he know you ain't had time to learn.

These boots are made for walking, and that's just what they'll do

one of these days these boots are gonna walk all over you.

Are you ready boots? Start walkin'!²

²Nancy Sinatra – Lee Hazlewood: *These Boots Are Made for Walkin'*

2. AZ ISTENEK GYŰLÉSE

ATHÉNÉ

Mikor Éósz, a hajnal istennője, ágyáról fölserken
fényt hozni az égi és földi lakóknak,
akkor mi istenek, akik simán alhatnánk tovább is,
bölcsen összegyűlünk ülésezni.
Zeusz, a fennendörgő, akinek az olümposziak közt
legtöbb a hatalma, összecsődit minket,
még mielőtt felkel a nap. Én pedig rögtön sorolni
kezdem Odüsszeusz tengernyi nyavalyáját,
mert őszintén bánt, hogy hét álló éve ott sínylődik
Kalüpszó, a sohanemmúló szépségű nimfa lakában.
Ezért eképp szólok:
„Zeusz atya, és boldog, sosemúló égilakók,
nem emlékeztek már az isteni Odüsszeuszra,
miként uralkodott bölcsen és jószívűen népe fölött,
mintha csak tulajdon apjuk lenne? Bánjatok ti is
olyan megfontoltan és higgadtan Odüsszeusszal,
ahogy ő bánt a népével, a ti dicsőségetekre!
Könyörüljete az isteni hősön, aki egy szigeten
senyved,
valahol az Atlanti óceánon, és szívét szörnyű kínok
emésztik!”

KALÜPSZÓ

(kintről) Szeretem, ha karnyújtásnyira vagy.

A bőröd még mindig olyan puha, mint egy gyereké.

ATHÉNÉ

Erre apám a rá jellemző agilitással:

„Lányom, nehogy egy szárnyas pofonnal be találjam
dönteni fogad kerítését.

Hallod magad, hogy miket beszélsz?

Nem a te ötleted volt, hogy Odüsszeuszt

Kalüpszó szigetén rejtjük el Poszeidón haragja elől?”

Én meg erre, hogy “Ja, de tényleg...”, és egy ideig nem
szólok utána.

KALÜPSZÓ

(kintről) Fáradt vagy? Nem vagy éhes? Mit ennél? Tűz

vagy víz? Láb vagy uszony? Nyolc vagy tíz?

Vörösborban pácolt bébipolip olivabrunólé-vel?

ATHÉNÉ

És akkor Zeusz Hermészhez fordul, az istenek

hírnökéhez, és nyomatékosan megkéri,

menjen a szépfonatú nimfához,

és mondja már meg neki, hogy engedje haza a

túrőlelkű Odüsszeuszt végre.

3. BÉBIPOLIP

KALÜPSZÓ

Vörösborban pácolt bébipolip olivabrunólé-vel? Fekete olajbogyóból. Ezt hagyják a fán vagy a zöldet? Mindig keverem. Én a zöldet szeretem. A polipoknak rendkívül, de rendkívül fejlett a központi idegrendszere. Gondolkodnak, éreznek és emlékeznek. Mondjuk egy bébipolip még nem tud emlékezni, mert nincsenek emlékei. Hányat bírsz megenni belőlük? És három szívük van. Tudtad? Három kisteljesítményű szív.

4. KALÜPSZÓ

ATHÉNÉ

És Hermész otthon leli a nimfát lakában.

KALÜPSZÓ

És akkor én megkérdem Hermészt, hogy mi szél hozta, hisz ezelőtt nem sűrűn látogatott meg az aranyvesszős isten.

ATHÉNÉ

És ő elmondja, hogy Zeusz küldte, mert hogy itt él Kalüpszónál egy ember, mind közt a legnyomorultabb...

KALÜPSZÓ

És ekkor én nyelek egy picit, mert hogy ez azért enyhe túlzás...

ATHÉNÉ

...akit hosszú bolyongás után itt sodort partra a hullám.

KALÜPSZÓ

Mondom, hogy kösz, ezt én is érzékeltem.

ATHÉNÉ

És hogy Zeusz óhajtja, hogy a nimfa engedje el őt mennél hamarabb, satöbbi, satöbbi.

KALÜPSZÓ

Az egyenlőségről hírből sem hallottatok?

Zeusz és Léda, Zeusz és Európé, Zeusz és Alkméné.

Sorolhatnám. “Meglepte”, “bement hozzá”, “véle hált”, és így tovább.

Bezzeg, ha egy istennő esik szerelembe, és egy földi halandót ágyába fogadna, máris elönt benneteket a

sárga irigység. Mikor Déméter Iászónnal hált, Zeusz
rögtön leölte villámmal a férfit.

Aljas igazságtalanság! Az eleusziszi misztériumokban
még Dionüszosz kísérői, a bakkhánsnők őrzítették a
népet. De az i.e. 5. században a nőket kizárták a görög
színházból. Állítólag a polisz kialakulása volt az ok.

A nők szerepe fölértékelődött a családban... Ja. Persze.

Miközben nőt csak akkor dicsértek, ha jelleme férfiúi
erősségre vall, és úgy is gondolkodik, mint egy férfi.

És még tőlem irigylitek Odüsszeuszt?

Én mentettem meg, én halásztam ki a vízből,
mikor egymaga hánykolódott a feketetajtékú habokban,
egy szálfára tapadva, mint valami felmosórongy.

Én fogadtam be, én tápláltam, mint anyafarkas, a saját
csecsemmel, míg meg nem erősödött.

ATHÉNÉ

Nem látod, ahogy könnyeivel a homokos
fövenyt áztatja teste komplett folyadékháztartását
fölhasználva?

Úgy hever ott, mint egy kiszáradt tengeri szivacs,
és torkából ütemesen törnek föl a hangtalan zokogás
rohamai.

Egy szó mint száz: haza vágyik.

ODÜSSZEUSZ

Nem tetszik már a nimfa. Meguntam, ahogy
a paradicsomi körülményeket, a luxus kiszolgálást
unja meg idővel az ember. Éjszakáimat már csak
kényszerűségből töltöm a mély ölü barlangban
— vágy nélkül a vágyakozónál, mondhatni.

KALÜPSZÓ

Ne keseregj itt nekem a sziklás partfokon! Rád nézek,
és elmegy a maradék életkedvem. Vagy tudod, mit?
Menj, és kösd föl magad valamelyik pálmafára.
Úgy legalább nem kell tovább szenvedned. Menj csak!
Tessék, itt van ez a dugóhúzó. Ácsolj vele magadnak
tutajt. Ha Zeusznak ez a szent szándéka, isten ments,
hogy szembe szegüljek vele. Még a végén elveszi
sohanemmúló szépségemet, és sohanemmúló
magánnyal és unalommal ver meg.
Ja, hogy épp ez történik.

ATHÉNÉ

És akkor Kalüpszó még utoljára beveti a
nehéztüzérséget:
üreges barlangjában a férfit megeteti, megitatja,
megmosdatja, elmondja mindenféle szépnek és jónak,
föjlajánlja neki az örök életet, és szerényen utalást tesz
sohanemmúló szépségére, szemben Pénélopéval,

aki ugyan Odüsszeuszt hűségesen várja otthonukban,
de akit az idő vasfoga, hát, mitagadás... és akinél

Kalüpszó nem csúnyábbnak lenni dicsekszik.

Mire Odüsszeusz azt feleli, hogy lehet, hogy
Pénélopé...

ODÜSSZESUZ

Gyarlóbb szépségű...

ATHÉNÉ

Így fogalmaz...

ODÜSSZEUSZ

De ő a feleségem, az otthonom és a házi oltárom
védelmezője, valamint gyermekeim anyja.

ATHÉNÉ

És elhever a hős a maga ácsolta bárkán, izmos karját
feje alatt összekulcsolva, és így kémleli elégedetten
a csillagokat, míg el nem nyomja az álom,
és szuszogása fölött az Orion és a Nagymedve
ragyognak.

De Poszeidón, a tengerek ura, aki személyes okokból
gyűlöli Odüsszeuszt, pusztító vihart küld rá.

A tutaj darabokra hullik, hősünk pedig három hétig
hánykolódik a nyílt vízen egy szál deszkába
kapaszkodva,
míg feszes teste bűzös szivaccsá nem püffed.

Ekkor megszánom, és egy lány fuvallattal a phaikákok szigetére taszajtom.

5. NAUSZIKAÁ

ATHÉNÉ

Akár egy éjjeli bagoly a portyán, besuhanok a phaiák király, Alkinoosz házába, egészen lánya, a hókarú Nauszikaá hálósobájáig. A lányka szunnyad, mint a tejbetök.

S én, mint hajnali fuvallat, a fülébe súgok.

“Nauszikaá, ébresztő, ne lustálkodj!

Egy izmos combú, magas, barna férfi jön érted a tenger felől,

te meg még mindig úgy élsz bele a világba,

felelőtlenül, mint a kamaszlányok.

A szennyes kupacokban hever. Ha pedig

nagy ritkán mosol, benne felejtetted a papír zsebkendőt

a nadrág zsebében. Kinek fogsz így kellene, mi?

A jó feleség, ha tetszik, ha nem, tiszta ruhájáról,

állhatatos munkabírájáról, visszafogott sminkjéről,

ízletes és tápláló főztjéről ismerszik meg.

Hát eredj csak mosni, amíg még hajadon vagy!

Szólj apádnak, fogasson be a szekérbe,

mert a mosógödrök bizony messze vannak.”

NAUSZIKAÁ

Nem fogjátok elhinni, mit álmodtam!

Hozzátok fénylő köntösömet, hálóingemet,

kombinémat, babydollomat, slafrokomat, bolerómat,

neglizsémet, nets-harisnyáimat, combfixeimet, falatka
tangáimat.

És adjatok egy színarany korsót is, tele síkos olajjal.

Ötven faktorossal. Hogy a csajokkal a parton le ne
égjünk.

ATHÉNÉ

És akkor elindulnak, és nemsokára elérnek

a forgatagoshullámú folyó sodrához, el, egészen

a mosógödrökhöz. És a kristálytisza vízben

mezítláb tapossák a szennyest.

NAUSZIKAÁ

És akkor mondom a csajoknak, hogy nauszikáljunk

kicsit. - Bocs, nem tudtam kihagyni.

ATHÉNÉ

És akkor anyaszült meztelenre vetkőznek,

és ők is lefürdenek.

ODÜSSZEUSZ

(kintről) Jaj nekem, milyen népek földjére jutottam?

Dölyfösek-é, vadak-é, törvénnyel mit se törődök,

Vagy vendégszeretők, s elméjük féli az istent?

NUASZIKAÁ

Tökéletes a testünk. Nem tehetünk róla.

Minden idomunk arányos és makulátlan.

Fiatalok vagyunk, és szégyentelenek.

Bűn nem közszemlére tenni ezeket a melleket.

Harapni lehet az illatot, amit a combunk köze áraszt.

A fiatalság, tudjuk, önmagában vonzó.

Megőrjíti azt, aki érzi elmúlását.

Bekenjünk magunkat fényes olajjal.

Lejjebb sodorjuk a tangát, a bikinivonalon túlra.

Gyümölcsöt és szaftos húst lakmározunk.

Szarvasborjú, vagy ünő ízletes húsát,

kakukkfűvel, borssal, babérlevéllel.

A dekoltázsunkba csorog a Worchester-szós.

(Odüsszeusz megjelenik.)

A roppant termetű, vadember külsejű férfi,

ágot tör le erős markával, lombosat,

ezzel fedí szemérmét, de az ág mit sem takar...

Mint ereje teljében lévő oroslán, kinek izmos tagjai

elszántságtól duzzadnak, és ahogy megy a szélben,

esőben, két szeme szikrázik, s prédáját ijesztve

ront gyöngé juhokra, úgy ront közénk ordítva,

szépfürtű szüzek seregébe, a ruhátlan Maugli.

A tengeri habtól kócos, bőre durva, arca borostás.

ATHÉNÉ

Ekkor én, Athéné, hatalmas Zeusz lánya,
látszatra nagyobbá és erősebbé teszem Odüsszeuszt,
a fejére extra göndör fürtöket kanyarítok, mint valami
szörfösnek.

ODÜSSZEUSZ

Úrnőm, esdeklek, ki vagy? Isten? Földi halandó?
Artemisz az, kihez én a leginkább tartlak arcra
hasonlónak.

ATHÉNÉ

Ilyen fura szórenddel esdeklünk, mert úgy
meggyőzőbben hat.

ODÜSSZEUSZ

Szüleid bizonyára örvendezve repesnek miattad.
Esküszöm, olyan szép vagy, mint egykor Déloszban
az a kivilágított trafóház, nem messze az Apollón-
oltártól.

De legboldogabb az a földi halandó, aki téged
hitvesévé tehet majd.

Könyörülj rajtam, úrnőm, hozzád jöttem először,
annyi keserves hányattatás után. Nem ismerek egy
embert sem ezen a vidéken.

NAUSZIKAÁ

Jól van, végül is nem vagy te olyan hitvány, se
beszédre se kinézetre. Mosdatlan macsó, szexi favágó,

egy fene: homeless. Kedvemre való az ilyen
ápolatlan, vadállati külső.

ATHÉNÉ

Nauszikaá a sokatbolyongottat élni nem fogja hagyni.
Feleségül akar majd menni hozzá, de addig is
Odüsszeusznak lesz mit ennie, és tető lesz a feje fölött.

6. TRÓJA

ODÜSSZEUSZ

Hol is kezdjem? Odüsszeusz vagyok.

Odüsszeusz vagyok, a leleményes.

Odüsszeusz vagyok, Láertész fia.

Otthonom Ithaka. Régóta haza vágyom.

Hét évig tartott vissza Kalüpszó

barlangja tágas ölén, de szívem

három evezősoros hadigálya:

önálló műveletekre képes!

Nem tudták már tatkötelekkel kötni a parthoz.

Hiába étel, ital, nő: a haza az első!

A gályán állunk, tiszta, csillagfényes éjszaka,

és íjainkból, mint a perseidák augusztusban,

úgy záporoznak a tüzes nyílveszők az ellenség

táborára. Sátrak lángokban, végig a parton. Tíz éve

háborúzunk, de van bennünk kraft.

Mégis érezzük, hogy most cselhez kell folyamodnunk.

A faló az én ötletem. Nem mintha számítana,

csak a miheztartás végett. Láttam egy fiút, amint az út

szélén falovat farag. Innen ugrott be. Miért is ne

gyárthatnánk le nagyban?

Elég átlátszó csel, de Priamosz, Trója királya úgy

benyalja, mint a bélyeget.

„Nézd, itt egy faló! Toljuk be a városunkba,

amit tíz éve ostromolnak!”

És akkor ott áll a ló a város főterén, mint valami
ormótlan emlékmű, és mi benne ülünk:

én, Agamemnón, Menelaosz, én

és még harminc társunk.

És egyszer csak megjelenik Szép Helené,

aki miatt az egész hercehurca van a trójaiakkal,

és háromszor körbejárja a lovat, és tapogatja,

mert sejti, hogy valami nem kóser.

Szóval Helené ekkor egyenként

szólongatni kezd bennünket, mindenkit a saját

asszonya hangján. Gondolhatod... Kevésbé felkészült

társaim kis híján fejvesztve ugrálnak ki a lóból,

egyenesen az ellenség karjaiba. De én szerencsére

magamnál vagyok, és figyelmeztetem őket a veszélyre.

A trószok bambán körülállják a lovat és nem tudják

eldönteni, mihez kezdjenek vele:

felnyissák a gyomrát, lelökjék a sziklatetőről?

Vagy bűvös bálványként imádják, és felajánlják az

égilakóknak? Szerencsére az utóbbi mellett döntenek,

és hatalmas lakomát csapnak.

Mondanom se kell: patakokban folyik

a mézízű jó bor. Miután elaludtak, kinyitom a lovat,

és úgy zúdulunk ki a hasából, mint a magzatvíz.

Aztán már csak a fröcsögő vér, meg a belek mindenütt.

Halálhörgés, siralom. Aprítjuk a trószokat.

Gyereket, nőt, állatot. Igazi szakrális élmény.

Fölvágjuk őket tokától bokáig.

Kifilézzük az egész istenverte várat.

És miután a fényes győzelmet learattuk,

társaimmal hazaindulunk végre-valahára,

hogy tíz év után viszontlássuk szeretett Ithakánkat,

és keblünkre ölelhessük családtagjainkat.

7. A LÓTUSZEVŐK

ODÜSSZEUSZ

Újra a hajón. Az időérzékünk teljesen megszűnik,
a napok összefolynak, és valami baljós köd ereszkedik
a hullámokra, hogy az orrunk hegyéig sem látunk.

Aztán egyszer csak a horizonton előtűnik
az aranytrónusú hajnal, és mi megérkezünk,
mint azt nemsokára megtudjuk, a virágot-rágó
lótuszevők szigetére.

Furcsa, idéetlen szerzet a lótuszevő, apró termetű,
bamba, a légynek sem árt. Gombszeme opálosan
csillog,
és valami katatón zsibbadtság ül az agyán, mint akit
bűbáj sújtott. Rögtön megízleltetik velünk a mézédés
lótuszt.

Ahogy körbejártjuk tekintetünket a tájon,
minden rikító színekavalkádban úszik.

Az állatok bundája neonkéken és lilán világít, a
virágok szirmai és a bokrok zölden foszforeszkálnak.

Aki beleevett a lótuszba, annak esze ágában sincs
többé hazamenni. Ott akarunk örökre maradni a
szigeten.

KÜKLOPSZ

Erről őket is megkérdezte valaki, vagy csak úgy
eldöntöttétek, hogy maradnátok?

ATHÉNÉ

(kiáltásával kijózanítja Odiüsszeuszt) Ithaka!

ODÜSSZEUSZ

És akkor erőt veszek magamon, és a közeli forrás
vizébe merítem a fejem, hogy kijózanodjak.

8. A KÜKLOPSZ

ODÜSSZEUSZ

*A bárkák srévizavé megdőlvé suhannak a vízben,
Jó Zephirosz föltámad, és ívbe feszíti vitorlánk,
sokhalú tengeren így hányódunk,
mígnem a dölyfös küklopszok mezejére elérünk.*

ATHÉNÉ

És bár hősünk szeme előtt mindig csak Ithaka lebeg,
nem hagyja nyugodni, hogy mi lehet a szomszédos
szigeten. Tökéletes turista.

ODÜSSZEUSZ

*Mint a faék, vagy a pattintott kőbalta, olyan primitívek.
Az oktalan állat ezekhez képest magfizikus. Gőzük
sincs, hogy kellene szántani, vetni. A földbe nem ültet
senki se magvat, s lám, mégis burjánzik a búza, az árpa
a szőlő...*

KÜKLOPSZ

Nem hívta őket senki. Kéretlenül beállítanak,
és kritizálni kezdik a mezőgazdasági ismereteinket.

ODÜSSZEUSZ

Nincsenek szántóföldjeik, csak megműveletlen rétek,
több ezer hektár parlagon hagyott terület, melyek mind
csak arra várnak, hogy valaki fölszántsa őket. Barbár
faj a küklopszoké. Nem ismerik a törvényt. Nem
létezik náluk jogállam, népképviselő, nem járnak
szavazni. Strandra. Színházba. Nincs sorkatonaság,

mozgósítható hadiflotta.

Helyette égbenyúló ormok tetején, mint a vademberek,
sziklateraszokon élnek. Azt se tudják, ki kinek a fattya.

Se család, se törzsközösség, összefekszenek fűvel-
fával.

KÜKLOPSZ

Másként gondolkodunk, mások a szokásaink,
másként neveljük a gyerekeinket.

ODÜSSZEUSZ

És akkor a szirt ölén barlangot pillantunk meg.
Némán mutatom társaimnak, hogy fedezzenek,
aztán kiadom a jelet a behatolásra.

*Az üregben sajtárok rogyadoznak a sajttól,
és tejtől a kádak. Kész sajtmanufaktúra.*

Jóízűen faljuk az ízletes ételt, és nyelvük hozzá
a lángszínű bort, amit magunkkal hoztunk.

Lévén, hogy a küklopszok szeszt sose isznak.

KÜKLOPSZ

Vallásunk tiltja az ilyesmit.

ODÜSSZEUSZ

És akkor egyszer csak betoppan.

KÜKLOPSZ

És akkor belépek.

ODÜSSZEUSZ

Inkább állat, mint ember. Roppant termete,
majomszerű külseje az istenfélő akháj szívét
elborzasztja.

- KÜKLOPSZ Apró termetű, csupasz lények. Vézna, szőrtelen testük leginkább a gilisztáéhoz vagy meztelen csigáéhoz hasonló.
- ODÜSSZEUSZ Járomcsontja és homloka előre ugrik, szemgödrében egyetlen kigúvadt, vérágas szem forog gyanakvón.
- KÜKLOPSZ És egy helyett két szemük van, melyet gyanakodva forgatnak. Visszataszító látvány.
És földúlták az élelmiszerkészletet!
- ODÜSSZEUSZ Döngve megáll, és az iszonyú halom tűzifát, melyet eddig a hátán cipelt, a földre borítja — mint aki többől kicsavart egy komplett majorsági tölgyest.
- KÜKLOPSZ *(törökül)* Szisz kimszinisz jábándzsilár?
Beni ráháciz etmeje naszül dzseszáret bulujorszunuz?
- ATHÉNÉ *(fordít)* „Kik vagytok, idegenek?
Hogy van merszetek háborgatni?”
- ODÜSSZEUSZ Ilyen magas lóról beszél velünk a barbár.
S én felelek neki. *(Halandzsázik.)*
- ATHÉNÉ *(fordít)* “Atreidák, s Agamemnón
*harcos népe vagyunk mi. Trója alól jöttünk,
s bízunk nagyvonalú vendégszeretetben. Elfogadunk*

ételt, szuvenírt, értékes hadizsákmányt.

Ősi szokás ez, és a nagy Zeusz rendeli így.”

KÜKLOPSZ

Idegen nyelvjárásban, furcsa lüktetéssel beszél.

Görüjorum ki buradaki kurallára dáir hicsbirsej

bilmijorszunoz. Söjle zannediorszunoz szize hersej

szerbeszt. Csünkü szádedzse Olimposz tánrilarinin.

Szevgili leri szisziniz kikloplár Olimpusz bularin

szözünden korkmázlár. Szávázs lárdán jorgun düsmüs

emekli tánrilardan korkudan titrejszek deiliz.

ATHÉNÉ

(fordít) “Látom, nem tudtok semmit az itteni rendről.

Azt hiszitek, nektek mindent szabad, csak mert

az olümposzi istenek kegyeltjei vagytok?

A küklopszok nem félnek olümposzi szótól.

Sokkal több a hatalmunk annál, hogysem

leharcolt, veterán istenektől vacogjunk.”

ODÜSSZEUSZ

És két társamat már meg is ragadja, és mint bűvész

a selyemkendőt, úgy gyúri testüket kérges markába.

Két másik társamat meg földhöz vágja,

mint sintér a vinnyogó kutyakölyköket.

KÜKLOPSZ

Elkészítem a vacsorát.

A húst megfőzöm, korianderrel és kakukkfűvel

ízesítem, és miután megettem,
a csontból kiszívom a velőt.

ODÜSSZEUSZ *(Halandszászik.)*

ATHÉNÉ *(fordít)* „Azt javaslom, az emberhúsra igyál egy kis bort is. Csak neked hoztuk. Édes, mint a nektár vagy az ambrószia.”

KÜKLOPSZ Azt javasolja, az emberhúsra igyak egy kis bort is.
Adön ne?

ATHÉNÉ *(fordít)* “Hogy hívnak?”

ODÜSSZEUSZ *(Halandszászik.)*

ATHÉNÉ *(fordít)* “Senki. A nevem: Senki.”

KÜKLOPSZ Senki, Senki... Naszil bá ad bu Senki?

ATHÉNÉ *(fordít)* “Senki, Senki...” Milyen név az, hogy Senki?

Odiüsszeusz megvakítja a küklopszot.

ODÜSSZEUSZ Mi baj? Ki bántott?

KÜKLOPSZ Senki! Senki!

ODÜSSZEUSZ Hallod, Küklopsz, ha valaki megkérdezné,
ki vakított meg ilyen csúful, csak mondd,
hogy a városokat dúló Odiüsszeusz volt.
Láertész fia, Ithaka lakója.

ATHÉNÉ

A fényes Odüsszeusz végre hazaindul.

A felhőket-torlaszoló Zeusz isteni jókedvében

küldi szilaj Boreászt, hogy a bárkát fújja észak felé.

S ekkor feltűnnek a horizonton a sziklás Ithaka őrtüzei.

KÜKLÓPSZ

Duj, Poszeidon, jerjüzünü tután mávi szacsltám, ejer

ben szenin csodzoun szám ve szen benim bábám

szán...

add Poszeidón, földtartó, kékhajú isten, hogy a várdúló

Odüsszeusz haza már sose jusson! S hogyha a végzete

az, hogy lássa szeretteit ismét,

bajosan, későn és társai nélkül tegye, s otthon bajra

találjon!

9. KIRKÉ

ATHÉNÉ

Ház a völgy ölében, köve csiszolt, sima,
a tisztás közepén emelkedik.

És a völgyben oroszlánok, hegyi farkasok,
ők, akik, tudjuk, valaha emberek voltak,
de most állatok testében kénytelenek élni.

Odüsszeusz emberei rettegnék tőlük.

Ők mégsem támadnak rájuk.

Karmukat puha mancsukba húzzák.

Hízelegnek, nyalják a látogatók kezét,

mint lakodalmas kutyák,

ha zsíros csontot kapnak.

Társai állnak a széphajú Kirké kapujában,

miközben bentről énekszó hallatszik.

KIRKÉ

Nimfák és nereidák!³ Ha másnak nem is, nekem
kedves

a disznó, a sertés, az agyaras, a röfi, a vadkan.

Minden disznó megvolt ilyen-olyan alakban -

markomban hátuk sörtés, szózott bőre,

orrlyukamban durva, füstös parfümök.

Ismertem süldőt és vén ártányt, rögögő, hörgő,

³Más néven néreiszek, kékhajú tengeri nimfák.

visító zenéjük. Álltam dézsányi moslékkal
a nyikorgó ólajtóban, kora este volt,
ízleltem izzadt, fűszeres szaguk, akár egy citrom
az ég szájába dugva, olyan volt a hold.
De kezdjük is egy külföldi recepttel,
amihez pofa kell – a jó pofa, s benne
a nyelv. Helyezz két disznópofát nyelvestül
egy tálba, fokhagymázd és sózd be jól.
Emlékezz, milyen a nyelv tudása -
nyal, lefetyel, ellazít, nedvesít, hazudik
az arc puha zsákjában – és más mindegyik,
minden disznóarc maga, lehet, csinos, üres,
lehet bátor vagy gyáva arc, komikus, nemes,
bölcös vagy ostoba, gonosz vagy kedves, de mind
disznószemű, nimfák! Szerecsendiót ízlés szerint.
A megtisztított disznófület forrázzuk, megpirítjuk,
pároljuk, mérlegen felaprítjuk, kakukkfűvel
tálaljuk. Nézd a gyöngyöző csonkot, e fület,
valaha is meghallgatott? Imád, versed,
csengő hangod, tiszta dalod? A krumplit
finomra törd, nimfa, s nyisd ki a sört. És most az agy,
a csülök, lapocka, borda, a dagadó, érzékeny

zacskók vágatából kicsusszanó finom falat.

Ha a disznószív keményre főtt, kis kockákra szabd.

Kis kockákra.⁴

ODÜSSZEUSZ

Késve érkezem, kezemben ezüsttel vert érc kard.

Vállamon íj. Szárnya nő annak, amit mondok.

Távolodom a hajótól, a víztől, mint az időben
emlékeimtől. Átszelem a völgyet.

ATHÉNÉ

Jóféle varázs füvet adok neki.

ODÜSSZEUSZ

Már a szaga is elbódít.

ATHÉNÉ

Ez lesz a titkos fegyver Kirké mérge ellen,
amit a neked készített italba kever.

A bódító növényt mólünek hívják.

Tejszínű virág az éjszínű gyökéren.

Mesébe illő. Fullasztó illatú.

Csak az istenek tudják letépni.

Kirké vaskos varázsvesszője ellen pedig ott van
rövidhegyű kardod.

ODÜSSZEUSZ

Kirkéhez tartok, a háza előtt megállok.

Az ajtóként használt, recés fogú kagyló kinyílik,
és a redőzött hús magába fogad.

⁴Carol Ann Duffy *Kirké* című verse. Fordította: Kappanyos András.

Bent adamantinból kovácsolt trónus vár.
A levegő fülembé sikít, ahogy Kirké tekintetével
a magasba emel, és belevág a székbe.
Üljek a seggemen nyugodtan. Telepatikus picása.
Itallal kínál. Számítottam rá.
A mérgeg belekeverve. Kiiszom a serleget,
de ereje nem hat rám.
A varázsfüvet már korábban elszívtam.
De Kirké vaskos vesszejére nem vagyok fölkészülve.
Ahogy tógáját félrelibbenti, combjai öleléséből
előtűnik a roppant szerszám. Fehér aranyból van,
és él: nyüzsgő ág-bogai kanyarogva burjánzanak.
De ekkor én is előrántom rövidhegyű kardom.
A torkának szegezem.
Ő reszketve térdre rogy előttem.

KIRKÉ

Ki vagy te? Honnan jöttél?
Hogyhogy nem hat rád a mérgeg,
mely miután lefolyt a halandó torkán, beleit
cseppfolyósítja, húsa összeroskad tőle,
csontjai szilánkosra törnek, hogy hörgő
fenevaddá változhasson?

ODÜSSZEUSZ

Odüsszeusz vagyok, a sokfelebolygott.

Láertész fia, Ithaka királya.

A hős, ki csellel vette be Tróját.

A bagolyszemű Athéné kegyeltje,

És a legjobb diszkoszvető egész Hellaszban.

És most a hüvelyébe eresztem a kardom.

KIRKÉ

Lépj föl nyoszolyámra,

és olvadjunk egybe, mint az ércék.

ODÜSSZEUSZ

De előbb esküdj meg, hogy nem tervezel

ellenem és férfiasságom ellen semmilyen

bosszút.

És egy iszonyú

gondolat-lökéssel az ágyra taszítva

fölém lebeg, akár egy szukkubus démon.⁵

(Áriázik.)

ATHÉNÉ

Poszt-koitális józanság. Szeretkezés után

a varázslónő belátja, hogy hibázott.

ODÜSSZEUSZ

Föloldozza embereimet az átok alól,

és a disznók varázsütésre visszaváltoznak emberré.

Mázlisták. Fiatalabbak és fittebbek, mint azelőtt.

⁵Férfifaló démon, aki elszívja áldozatai életerejét.

Én pedig visszabújok Kirké ágyába,
hogy otthonom legyen még egy álló évig.

ATHÉNÉ

És hogy elfelejtse feleségét, gyermekeit,
és hön áhított Ithakáját, mintha az egész soha nem is
lett volna.

KIRKÉ

Én is térdeltem egykor e napsütötte parton,
néztem, a magas hajók hogy vonulnak a nap felől,
mint mítoszok; ruhámból kicsúsztam, s begázoltam
mellig a vízbe, integettem, kiáltoztam én;
aztán lebuktam, aztán háton úszva néztem fel a három
sekély hullámban sóhajtó sötét hajóra.
Persze, akkor még fiatal voltam. Férfit reméltem.
Most forgassuk meg a nyárson sistergő disznót
levében.⁶

⁶Carol Ann Duffy *Kirké* című verse. Fordította: Kappanyos András.

10. ALVILÁG

ANTIKLEIA

Mamma-mamma-addide. Addide. Odaadom neki, amit kér. Mindent a kezébe vesz. Szereti megfogni, amit lát. Meg is kóstolja. Elnevezi a dolgokat. A kutyát Gogónak hívja. Rohan a kutya után. Délután együtt alszanak. Szerintem ő is kutyának hiszi magát. Nem is akar felöltözni. Toporzékol, ha ruhát adok rá. Éjszaka felébred, utánam kiabál. Rosszat álmodott. Hősökről mesélek neki, akik legyőzték a szörnyet. Ugyanazt a mesét kéri, ugyanazokkal a szavakkal. Kijavít, ha másképp mondok valamit. Néha még bepisil. Reggel érzem az átázott lepedő szagát. Kicsavarom, kimosom. Délelőtt sportolnak, délután háborúznak. Az apjáról kérdez. A tengerhez viszik őket, ügyesen úszik. Vihar van, nem jön. Kétségbeesve rohanok a partra. Egy barlangban várta, hogy elálljon az eső. Felpofozom. Jól tanul. Okos lesz. Már hazudik is. Ha rajtakapom, felpofozom. Majd megtanul ügyesebben hazudni. Sokat eszik, fal. Imádja a húst. Sütök neki. Erősebb lett nálam. Foltokat találok a lepedőn. Kimosom, kicsavarom. Nem kérdezem már annyit, ha kérdezem, akkor se válaszol. Csak ha kedve van hozzá. Kiabál.

Kinevet. Igaza van. Elbűvölő, amikor jó a kedve.
Virágot hoz, mintha nekem udvarolna. Lányok után
járkál. Szerelmes lett. Lefeküdt vele? Biztos lefeküdt
vele. De hol? A tengerparton? Kérdezem, hogy
elmenjek-e otthonról, de inkább ő megy el. Hazahoz
egy másik lányt: gyér a haja. Nem szeretem. Hárman
feksznek az ágyban. Hétfégenként leissza magát.
Rá kell szólnom, hogy fürödjön le. Nem sokára
kihajóznak.

ODÜSSZEUSZ

A hajó a horizonton magától halad.
Látom, az árbócon az éjszínű vitorlát
az északi szél önszántából dagasztja.
Ókeánosz⁷, mint egy kád lefolyója,
vagy küllős galaxis, spirálkarjaival
örvényként magába ránt.
Sudaras nyárfák és meddő füzek közt,
tárt karokként nyújtózó ágaival,
Perszephoné ligete vár.

ANTIKLEIA

És már látszik is Hádész palotája.

⁷Világóceán.

ODÜSSZEUSZ

Ekkor a part homokos fövényén törömmel

ásni kezdek. Látszólag értelmetlen gödör

a laza vulkanikus talajban.

Mikor elkészülök, a mélyedés széltében

és hosszában is egy könyéknyi.

Tejet és mézet töltök bele.

De a homokos vájat a folyadékot beszívja.

Kész pazarlás, de ahogy írva vagyon,

a vizet és a bort is rögtön rátöltöm.

Végül rászórom a fehér daralisztet.

Öklendeznem kell a moslék gyomorforgató szagától.

Látom magam, ahogy szenvtelenül tehenet taglózok le,

máglyán ősök kincseit égetem, majd juhot áldozok.

Göndör, busa feje hátracsuklik,

mikor a torkát egy határozott mozdulattal

elvágom, és a jószágot a gödör fölött kivéreztetem.

ANTIKLEIA

Akár a gázolaj, sűrűn és feketén

folyik a vér a gödörbe.

ODÜSSZEUSZ

És már gyülekeznek is a holtak lelkei

Ereboszból⁸, mint az alkoholisták hajnalban,

a sarki közért előtt.

⁸A bűnös lelkek helye az alvilágban.

Az éjszínű vér körül ott gyülekeznek.

És én odaengedem őket a gödörhöz, hadd igyanak
a vérből, mint másnapos vámpírok.

ANTIKLEIA

És mind odagyűlnek az árok mellé,
mint medence szélére a strandolók.

A legderekabb harcosok feleségei és szeretői.

ODÜSSZEUSZ

Látom Alkménét, Amphitryon feleségét.

ANTIKLEIA

Aki nem ismerte föl saját férjét,
és Zeusszal hálván az orozzlánszívű
Héraklészt szülte.

ODÜSSZEUSZ

Oidipusz király anyját, a gyönyörű Iokasztét.

ANTIKLEIA

Aki rettenetes dolgot tett: nőülment saját fiához,
miután az ifjú megölte apját.

ODÜSSZEUSZ

Látom Tündareosz feleségét, Lédát.

ANTIKLEIA

Akit Zeus hattyú képében látogatott meg,
és így tojást szült, melyből Dioszkürosz-ikrei,
Kasztór és Pollux kikeltek.

ODÜSSZEUSZ

Látom bosszúálló Phaidrát, Minosz lányát.

ANTIKLEIA

Aki beleszeretett mostohafiába, a szép Hippolüoszba,
és rettenetes vést hozott rá.

És jönnek a férfiak is sorban, szilaj hősök.

ODÜSSZEUSZ

Agamemnón!

ANTIKLEIA

Aigiszthosz tervelte ki halálát elvetemült feleségével,
Klütaimnésztrával. Úgy mészárolták le,
mint barmot a vágóhídon.

Odüsszeusz, soha ne bízz a nőkben!

(Antikleia magához tér.)

Fiam, mit keresel itt, a ködlepte homályban,
hiszen még élsz?

Könnyű utat szeretnél hazáig Odüsszeusz,
de a földrázó Poszeidón szörnyűvé teszi,
amiért a küklopszot, megvakítottad.

Isteni hitvesed

még mindig hűségesen, tűrő lélekkel vár haza,
termeidet őrzi keserves siralomban,
hervadozik éjjel-nappal, de becsületét máig
nem adta senki másnak.

A tengerről jön majd könnyű halálod,
forró, nyárvégi fuvallatként,

a dagály hullámain,
gyöngéden közelít majd,
mint vízbe fúlt lány kísértete,
hűvös ujjait nyakad köré fonja,
de boldog öregség végén sújt csak rád,
mikor néped körülötted elégedetten él.

ODÜSSZEUSZ

Így szól hozzám anyám lelke, és azt is
elmondja, hogy neki miképpen telt be végzete,
nem betegség, nem is háború okozta halálát:
a távollétem fölött érzett fájdalomba pusztult bele.
Így szól, és szeretném magamhoz ölelni lelkét,
de kisiklik a kezem közül, mintha csak
árnyékot vagy álmot ölelnék.

12. A SZIRÉN

SZIRÉN

Levert vagy, megnyerő

Barna vagy szőke nő

Barna vagy szőke nő

Honnan kerül elő

Minden pillanatban

Mindig más alakban

Mindig azt szeretnéd

Ha mindig más helyen lehetnél

Vissza hozzád visz

Odarepülök - ha lehet -

Veled maradok

Jó veled

Extatikus – fantasztikus

Nagyon szerény gyönyörű lény

A földtől az oly messze még

Égig ér - még elér

Minden pillanatban

Mindig más alakban

Mindig azt szeretnéd

Ha mindig más helyen lehetnél

Vissza hozzád visz

Odarepülök - ha lehet -

Veled maradok

Jó veled⁹

Helló baby, te nyomorult állat!

Soha nem akartam különbet nálad!

Elállom az utad és megszerezlek!

Hihetetlen, hogy nem szeretlek!

Nem szeretlek, nem szeretlek,

de hogyha eltűnsz, megkereslek!

Baby, baby, te nyomorult állat!

Soha nem akartam különbet nálad!

Mocskos idők, szeretned kéne,

a jövő itt van és sose lesz vége!

Mocskos idők a sarokba bújva!

Helló baby, kezdjük újra!

Helló baby, én azt hiszem baj van!

Szúrj belém egy utolsót halkán!

Ugrálni akarok, vadul ugrálni,

a nyomorult mennyeket akarom látni!

Mocskos idők, szeretned kéne,

⁹Balaton: Levert vagy

a jövő itt van és sose lesz vége!

Mocskos idők a sarokba bújva!

Bárhogy is volt kezdjük újra!¹⁰

¹⁰Európa Kiadó: *Mocskos idők*

13. SZKÜLLA ÉS KHARÜBDISZ¹¹

SZIRÉN Itt gyors segély kell. Odüsszeusz, utazzunk!

ODÜSSZEUSZ Őrjöngő röptünk, mondd, hová vezet?

SZIRÉN Hát nem vágytál-e, menten a salaktól,

Magasb körökbe?

ODÜSSZEUSZ Az igaz, de ily ridegnek

Nem képzelém feléjük utamat.

E tér oly pusztá, olyan idegen,

Mint hogyha szentségsértő járna benne.

SZIRÉN Ha eddig tartott csak nagy hősiséged,

Úgy térjünk vissza porban játszani.

ODÜSSZEUSZ Ki mondja ezt? Előre hát, előre!

Csak addig fáj, míg végképp elszakad,

Mely a földhöz csatol, minden kötél.

SZIRÉN Látod, azt a két hatalmas kötömeget?

A Bolygó Sziklák.

A bal oldali gyomrában odú tátong.

Benne az ugatva üvöltő Szkülla tanyázik.

Valahol az érthető beszéd határán, mikor

eldönthetetlen:

¹¹A jelenet szövegének egy része idézet *Az ember tragédiája* 13. színéből.

egy állat ad ki emberhangot, vagy egy ember próbál
kínlódva állat lenni. Hat fejű, tizenkét lábú.
Szemeiben egy-egy fölgyújtott sintértelep.
Fogsorai rozsdás medvecsapdák.
Elragadja óvatlan társaid,
mint más papírkosárból a barbecue-csirkecombot.

ODÜSSZEUSZ

Nézz csak földünkre vissza,
Először a virág tűnt el szemünkből,
Aztán az erdők rezgő lombjai;
A jólismert táj száz kedves helyével
Jellem nélküli síksággá lapult.
Mi érdekes volt, minden elmosódott.
A bömbölő tenger végtelene
Hová, hová lett? Szürke folt gyanánt áll
A gömbön, mely keringve elvegyül
Millió társ közt, s az volt egész világunk.

SZIRÉN

Jobbra egy másik roppant sziklaszirt.
Alatta feneketlen katlan, üreg vagy akna,
mintha összeomlott volna egy csillag magja.
Kharübdisznek hívják.
Mélyén féregjárat, és a belső horizont,

ha beleszédültök, vagy örökre elnyel titeket,
vagy mint egy körhintából, kirepültök
egy másik univerzumba.

Épeszű ember messziről elkerüli.

Egyedül neked sikerül kibekkelned
a halálos vészt, és arrébb navigálnod.

ODÜSSZEUSZ

A csillagok mögöttünk elmaradnak,
S nem látok célt, nem érzek akadályt.

SZIRÉN

Aztán mindenütt sötétség és hideg.

Gáz, por, szubatomi részecskék.

Leírhatatlan távolságok.

Itt a sorompó, eddig tart hatalmam,

Térj vissza, élsz - hágd át, megsemmisülsz,

Mint ázalagféreg, mely csöpp vizében

Fickándozik. - E csepp a föld neked.

ODÜSSZEUSZ

Nem tántorítsz el, lelkem felfelé tör.

A kozmikus háttérsugárzást a sejtjeimben érzem.

Körülöttem néma csönd. Majdnem tökéletes vákuum.

Egyedül vagyok.

(dúdol) Cickom, cickom, vagyon- e szép lányod?

Vagyon, vagyon, de mi haszna vagyon?

*Add nekem azt, elkapom azt,
szita-szita péntek, szerelemcsütörtök, dobszerda.*

ATHÉNÉ

Állj meg, Odüsszeusz!

Nem oly könnyű országunkból kitörni.

A cél voltaképp mi is?

A cél, megszűnt a dicső csatának,

A cél halál, az élet küzdelem,

S az ember célja e küzdés maga.

Honos szózat hív, térj, fiam, magadhoz!

14. PÉNELOPÉ¹²

ATHÉNÉ

Okosszívú Pénelopé megáll kőküszöbén a teremnek.
Majd leül Odüsszeusszal szemben, tűzhely sugarában,
szembelevő falnál.

Nagy Odüsszeusz pedig ül csak, a földre szegezve
szemét és várja, mit is mond felséges felesége, ha őt
meglátja szemével.

Az pedig ül hosszú csöndben, szíve kábulatában:
olykor már-már ráismer, ha szemébe tekint,
olykor azonban nem, mert nem tud hinni szemének.
„Na, mért nem mész közelebb? Húsz év után hazatért
férjedet mért nem üdvözlöd? A hadvezért, a felfedezőt,
a filozófust? Talán így elszoktál isteni vonásaitól,
vagy jégtömb van a szíved helyén?”

PÉNELOPÉ

Szólani sem tudok én hozzá, kérdezni se bírom,
és a szemébe tekinteni sem tudok.

Valóban ő Odüsszeusz, aki most hazajött?

ODÜSSZEUSZ

Ó, te csodás asszony, be keményfalu kőszívet adtak
neked, az összes nőnél inkább, égilakóink:
más asszony ilyen makacsul vonakodva nem ülne

¹²A jelenet nagyrészt a homéroszi eposz szövegét használja, Devecseri Gábor fordításában.

távol a férjétől, aki oly sok baj után ér haza,
húsz év elteltével, az itthoni földre.

Rajta azonban, vess ágyat, hogy lefeküdjem
egymagam is.

Ha már feleségemnek vasból van a szíve.

PÉNELOPÉ

Megvetem az ágyat, de tudnod kell, hogy húsz év alatt
történt egy-két apróbb módosítás a ház
berendezésében, és nem ott találod, ahol hagytad.

ODÜSSZEUSZ

Asszony, olyat mondtál, amivel csak gyötröd a lelkem.

Máshova, mondd, ki állította az ágyam?

Ember olyan nem akad, ki azt elmozdítja, mivel nagy
titkot rejt az az értőn készített ágy, mit nem más, de az
én kezem ácsolt. Mert kerítésünkön belül egy nagy
olajfa virágzott, dúslombú, magas is, vastag, mint
oszlop, a törzse. Én eköré kívántam a hálószobánk
emelni, sok kőből föl is építettem, jól betetőztem,
és jól záródó, faragott ajtót remekeltem.

Majd az olajfának lombját vágtam le utána,
és törzsét gyökerétől kezdve simára faragtam
ércel jól s értőn, hosszát csaptatva zsinórral,
s ágylábbá kifaragtam, a fúróval kilyukasztva.

Innen kezdtem az ágyat emelni, amíg befejeztem,
díszítvén elefántcsonttal, meg arannyal-ezüsttel.

Mondd meg, asszony, ott van-e még épségben az
ágyam, vagy pedig elvitték, elfűrészelve a törzset.

PÉNELOPÉ

Ne neheztelj rám, Odüsszeusz, ki a földilakók közt
úgyis a legbölcsebb vagy, ne is haragudj rám,
hogy nem öleltelek meg, amint megláttam az arcod.
Most, miután elmondtad igaz szavaiddal az ágyunk
titkát, mit soha nem látott más földi halandó,
csak te meg én, most, noha kétkedtem nagyonis,
meggyőzted a lelkem.

ATHÉNÉ

Mint ahogy úszóknak nagy örömmre tűnik föl a szép
föld, kiknek jófalú bárkáját széttörte Poszeidón,
s úszva a szárazföldre csupán kevesen szabadulnak,
míg beborítja a sós víz szennye egészen a testük,
s boldogan érnek a partra, a vérszől megmenekülve:
úgy karolta át sírva Odüsszeusz lelkének-kedves
feleségét.

Pénélopé is ilyen nagy örömmel nézte a férjét,
drága fehér karját a nyakáról vissza se vonta.

És örömmel tértek meg rendjéhez a hajdani hitvesi

ágnak.

S miután szerelem gyönyörének örültek,

egymással váltott szavakon kedvükre derültek.

S ő elmondta, amit túrt otthon, az isteni asszony.

PÉNELOPÉ

Isteni hős Odüsszeusz pedig azt, mily sok veszedelmet

szerezett másoknak, s maga mit túrt, mennyi siralmat.

ATHÉNÉ

Azzal kezdte, hogyan vette be csellel Tróját,

és lett hőse minden görögöknek, a héroszok hérosza.

Hogyan aratott fényes győzelmet a barbár

küklopsz felett, ki befalta társait.

És Kirké cseleit s leleményét mondta el aztán,

hogy hogyan küzdött egy álló évig a boszorkány

varázsa ellen.

PÉNELOPÉ

Mialatt minden gondolata csak

Pénélopé volt, hű felesége.

ATHÉNÉ

S hogy mint járta meg Hádészt,

hogy találkozott a holtak lelkével

és anyjával, aki szülte, nevelte, amíg kicsi volt még.

PÉNELOPÉ

Igen, a kedves mama.

ATHÉNÉ S mint hallgatta a Szirének zengő dalolását,
Bolygó-sziklákat is hogyan ért el s szörnyű
Kharüdiszt, és Szküllát.

PÉNELOPÉ És hogy jutott el az ég külső szféráiba, a végtelen űrbe,
hol senki halandó nem járt.

ATHÉNÉ És büntetésből hogyan tartóztatta hét évig
Kalüpszó, mivel áhította urául, barlangja öblös ölén.

PÉNELOPÉ De az ő szeme előtt mindig csak Ithaka lebegett.

ATHÉNÉ És hogyan keveredett a phaikákok szigetére,
a hókarú Nauszikaához, ki szintén áhította urául.

PÉNELOPÉ De ő sehova nem vágyott már, csak haza,
asszonyához és... hogy is mondta... házi tűzhelyéhez.
Nagyon szép.

ATHÉNÉ, PÉNELOPÉ Mind elmondta.

ATHÉNÉ S mikor végére ért, ráugrott az édes
testlázító álmom s gondját szétoldta szívének.
Így végződik a leleményes Odüsszeusz története,
ki sokféle bolygott s hosszan hányódott,
sok nép városait, s eszejárását kitanulta,
s tengeren is sok erős gyötrelmet tűrt a szívében,

menteni vágyván saját lelkét.

Ez jó mulatság, férfi munka volt!